

Bölüm 2

İslam Hukukunda Akit Teorisi ve Katılım Bankacılığında Akitler

Prof. Dr. İshak Emin Aktepe
Mustafa Dereci

HEŞGELDİNİZ.

İKİNCİ BÖLÜMDE NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

İSLAM HUKUKUNDA AKİT TEORİSİ ve KATILIM BANKACILIĞINDA AKİTLER

1	Akdin Unsurları
2	Akitlerle İlgili Bazı Külli Kaideler
3	Katılım Bankacılığında Akitler
4	Ortaklık Akdi
5	Emek Sermaye Ortaklığı (Mudârebe)
6	Sermaye Ortaklığı (Müşareke)
7	Finansal Alım Satım (Murabaha)
8	Vadeli Al Peşin Sat (Teverruk)
9	Yatırım Sertifikası (Sukuk)
10	Kira - Alt Kira

11	Finansal Kiralama (Leasing)
12	Vekalet
13	POS Hizmeti
14	Acentelikler
15	Kefalet
16	Teminat Mektubu
17	Aval
18	Karz-ı Hasen
19	Spot Döviz İşlemi-Kıymetli Maden Alım Satımı
20	Vaade Dayalı Döviz İşlemleri

GİRİŞ

- ▶ Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in (as) sünnetinde akitlerle ilgili kaide ve yönlendirmelere çokça rastlanılabilmektedir.
- ▶ Kur'ân'daki en uzun ayet doğrudan akitlerle ilgili olan **müdâylene** (borçlanma) ayetidir.
- ▶ **Akit** kelimesi Arapça kökenlidir ve bağ/düğüm anlamına gelir.
- ▶ Türkçe'de akit, sözleşmenin karşılığı olup, iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan evlilik, alışveriş ve ortaklık gibi hukukî işlemler kastedilir.

Akdin Unsurları

1. Akdin tarafları

(örneğin alıcı ve satıcı, kiralayan ve kiracı)

2. İrade beyanı

(icap ve kabul)

3. Akdin konusu

(örneğin alım-satım akdinde satılan mal, iş akitlerinde emek)

Akitlerle İlgili Bazı Külli Kaideler

- 1 İbâha-i Asliyye:** İslam hukukunda açıkça yasaklanmamış her şey aslen helâldir.
- 2 Özün Önceliği:** İslam dininde amellerin hükmü niyetlere bağlıdır.
- 3 Örfe İtibar:** Aksine bir dinî delil bulunmayan örfi uygulamalar hukuki hüküm verilirken nazar-ı itibara alınır.
- 4 Rıza:** Akitlerde asıl olan tarafların rızasıdır.
- 5 Kolaylık:** İslam hukukunda insanlara gereksiz yükler yüklenmesi hoş görülmez.
- 6 İhtiyaç Halinde Ruhsat:** “Acziyet varken farz, zaruret varken haram olmaz.”

Katılım Bankacılığında Akitler

5411 Sayılı **Bankacılık Kanunu**'na aykırı olmamak koşulu ile **İslam Borçlar Hukuku**'nda uygun görülen tüm akitler kullanılabilir.

Ortaklık Akdi

İslâm hukuk literatüründe pek çok ortaklık türünden bahsedilmiştir:

- 1.İbâha ortaklığı deniz, göl, nehirler ve yer altı suları gibi kimsenin mülkü olmayan varlıklarda herkesin ortak olmasını ifade eder. Bunlar kamu malıdır ve herkese aittir. İdaresi devlet tarafından icrâ edilir.
- 2.Mülk ortaklığı sözleşmeye dayanmayan miras, vasiyet ve hibe gibi tasarruflarla gerçekleşen ortaklıktır.
- 3.Akit ortaklığı ise sözleşmeye dayanan ortaklıktır:
 - ✓ Taraflar sermayelerini koyarak (emvâl ortaklığı),
 - ✓ Mesleklerini koyarak (iş ortaklığı) ,
 - ✓ Birlikte borçlanarak (itibar ortaklığı) şirketi kurabilirler.
- 4.Mudârabe (emek sermaye ortaklığı) bir tarafın emeğini diğer tarafın sermayesini koyarak kurduğu ortaklıktır.
5. Müzâraa (ziraat ortaklığı) bir tarafın araziyi diğer tarafın emeğini koyarak zirâî faaliyette ortak olmalarını,
- 6.Müsâkat (bağ bahçe ortaklığı) bir tarafın meyve ağaçlarını diğer tarafın emeğini koyarak ortaklık yapmalarını,
- 7.Muğârese (ağaç dikim ortaklığı) ise bir tarafın kerestesinden yararlanılan ağaçlarını diğer tarafın işgücünü koyarak ortaklık kurmalarını ifade eder.

Emek Sermaye Ortaklığı (Mudârebe)

1. Fon sahipleri faizsiz kazanç için katılım bankalarına başvurur.

2. Katılım bankası fon sahibi adına katılma hesabı açar.

3. Böylece banka emek, fon sahipleri fon koyarak ortak olmuş olur.

4. Katılım bankası fonu ticaret kârı elde edeceği yerlerde işletir.

5. Katılım bankası hesap vadesi içerisinde elde ettiği kâr ve zararı hesap sahipleriyle paylaşır.

Sermaye Ortaklığı (Müşareke)

1. Ticari projesi olan bir şirket ortak iş yapma teklifiyle katılım bankasına başvurur.

2. Katılım bankası projeyi değerlendirir.

3. Katılım bankası projeye ortak olmak isterse şirket ile ortaklık sözleşmesi imzalanır.

4. Katılım bankası projeye ortak olmak için şirkete fon aktarır.

5. Proje tamamlandığında taraflar kâr-zarar paylaşımı yapar.

Finansal Alım Satım (Murabaha)

1. Müşteriler satın almak istedikleri malı bulur.

2. Finansman talebiyle katılım bankasına başvurur.

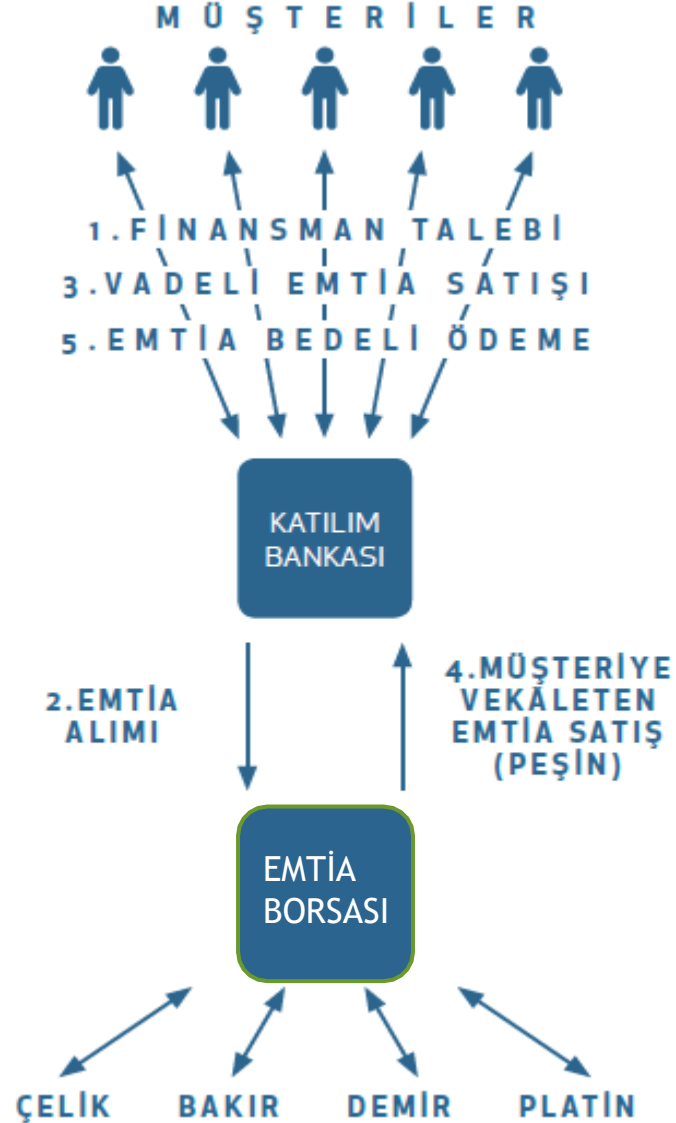
3. Katılım bankası mal ve müşteriye değerlendirir.

4. Finansman sağlamak isterse müşteriye mal alım vekâleti verir ya da satıcıya sipariş formu gönderir.

5. Katılım bankası malı müşterisi adına, kendi hesabına aldırır. Ödemeyi satıcıya yapar.

6. Katılım bankası malı müşterisine vadeli bedelle satar.

Vadeli Al Peşin Sat (Teverruk)

1. Müşteriler nakit finansman talebiyle katılım bankasına başvurur.

2. Katılım bankası talebi ve müşteriye değerlendirir. Finansman sağlamadığında müşterinin zor duruma düşüp düşmeyeceğine bakar.

3. Finansman sağlamak isterse emtia borsasından emtia alır.

4. Emtiyayı müşteriye vadeli bedelle satar.

5. Müşteri sahip olduğu emtianın borsada satımı için katılım bankasını vekil kılar.

6. Emtia borsada peşin satılır. Bedeli müşteriye teslim edilir. Emtianın ilk alındığı taraf ile son satıldığı tarafın farklı olmasına özen gösterilir.

SUKUK (KİRA SERTİFİKASI)

1. Projesi olan ve finansman talebi bulunan şirket ile Varlık Kiralama Şirketi (VKŞ) ön anlaşma yapar.

2. VKŞ sukuk ihraç eder ve yatırımcılardan fon toplar.

3. VKŞ topladığı fonu kullanarak proje sahibi şirketle ticari bir sözleşme yapar. Bu sözleşme ortaklık, alım-satım kira, leasing vb. olabilir.

4. VKŞ ile proje sahibi şirket arasındaki sözleşmeye göre VKŞ ya kâr-zarar paylaşım vadelerini bekler ya da proje sahibi şirketin alım-satım veya kira gibi akitlerden kaynaklanan borcunu ödemesini talep eder.

5. Sukukların itfa tarihinde elde edilen gelir yatırımcılara paylaşılır.

Kira - Alt Kira

1. Bir varlığı kiralamak isteyen ve finansman talep eden müşteriler katılım bankasına başvurur.

2. Katılım bankası talebi ve müşteriye değerlendirir.

3. Finansman sağlamak isterse varlığı, mülk sahibine kira bedelini peşin ödeyerek kiralar.

4. Kiraladığı varlığı alt kira sözleşmesiyle vadeli bedelle müşterisine kiraya verir.

Finansal Kiralama (Leasing)

1. Bir varlığı finansal kiralama ile almak isteyen müşteriler katılım bankasına başvurur.

2. Katılım bankası varlığı ve müşteriye değerlendirir.

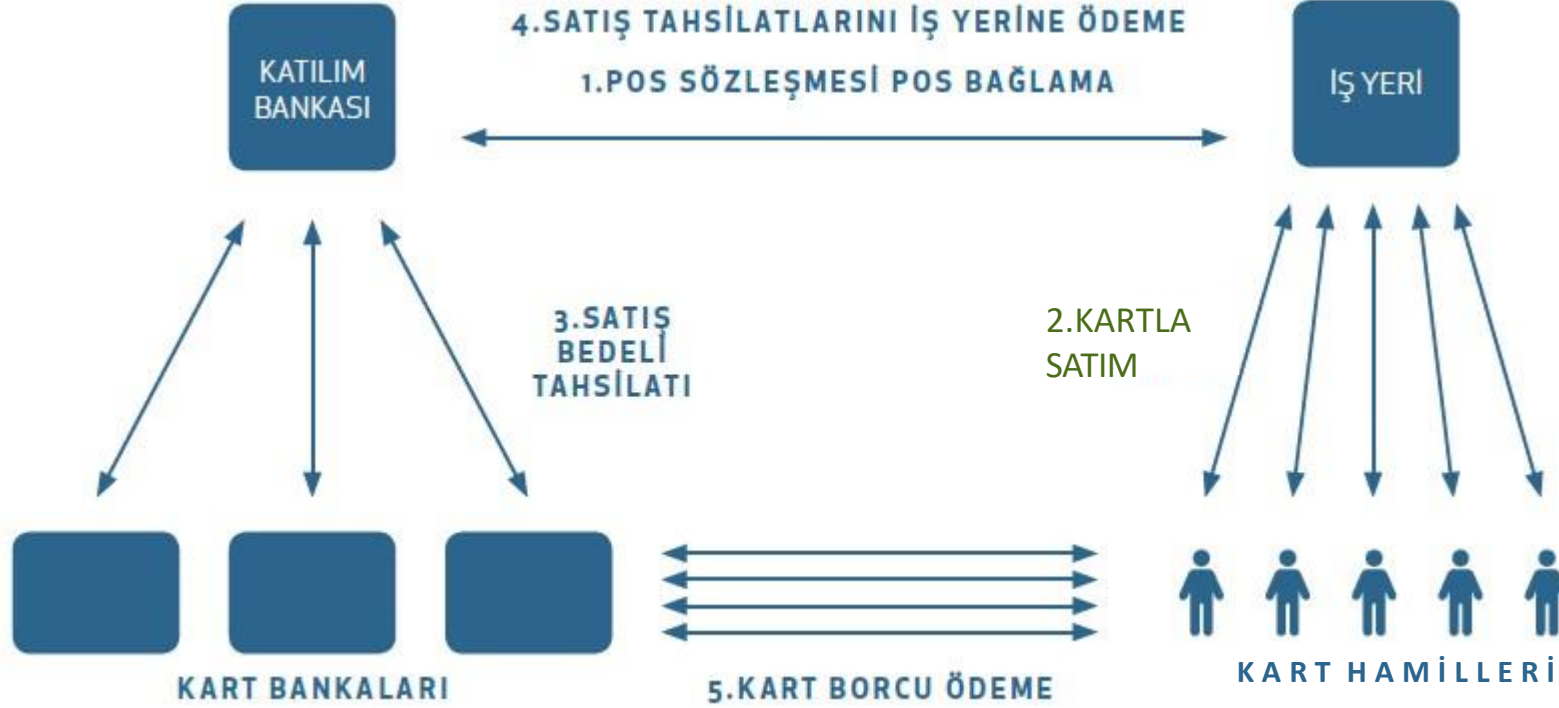
3. Katılım bankası finansal kiralama yapmak isterse varlığı satıcısından satın alır.

4. Satın aldığı varlığı finansal kiralama sözleşmesi ile müşterisine verir.

Vekalet

- ▶ Vekâlet “kişinin, belli bir tasarrufta, başkasını kendi yerine koyması”
- ▶ Vekâlet bir emanet akdidir.
- ▶ Katılım bankaları finansal alım satım (murabaha) yöntemini kullanarak değişik sektörlere ait müşterilerinin talepleri üzerine çok sayıda finansman işlemi gerçekleştirdiklerinden bu işlemlerin takibi için müşterilerine vekâlet vermektedir.
- ▶ Katılım bankacılığında kredi kartı sistemi finansal alım satım (murâbaha) işlemlerini rahatlatan bir araç olarak görülür. Kredi kartı katılım bankalarını temsil eder.

POS Hizmeti

1. Katılım bankası iş yerleri ile POS sözleşmesi imzalar ve iş yerine POS bağlar.

2. İş yeri kredi kartlarını POS'dan geçirerek satış yapar.

3. Katılım bankası POS üzerinden yapılan satışların bedelini kart bankalarından tahsil eder.

4. Katılım bankası tahsil ettiği meblağı iş yeri hesabına aktarır.

Acentelikler

LEASING MÜŞTERİLERİ

1. ACENTELİK SÖZLEŞMESİ VEKÂLET
3. SÖZLEŞME VE ÖDEME AKTARIMI

KATILIM BANKASI

2. SÖZLEŞMELER VE FATURA ÖDEMELERİ

BES, SİGORTA, FON TRANSFER, FATURA ÖDEME MÜŞTERİLERİ

1. K...
sig...
doğ...
fatu...

2. ...
şirk...

3. ...
ve ş...

Kefalet

- ▶ Kefalet, borçlunun ödemediği borcunu kefilden isteme hakkını alacaklıya veren akittir.
- ▶ Kefaletin, belirli bir süre ile sınırlandırılması, kefalet tutarı için üst sınır belirlenmesi, henüz doğmamış borçlar için kefil olunması caizdir.
- ▶ İslam hukukçularına göre kefalet, teberrudur. Yani iyiliktir. Buna karşı ücret talep etmek uygun görülmez.

Teminat Mektubu

- ▶ Teminat mektubu çağdaş bir teminattır.
- ▶ Bankalar mali gücüne inandıkları müşterilerinin (lehtar) talebine binaen muayyen bir bedelin vadesinde ödeneceği ya da işin yapılacağı konusunda muhataplara bir mektupla teminat verir.
- ▶ Bankalar teminat mektubu verdikleri müşterilerinden teminat alma hakkına sahiptirler. Bunlar gayrimenkul, hisse senedi, nakit ya da kıymetli evrak olabilir.

Aval

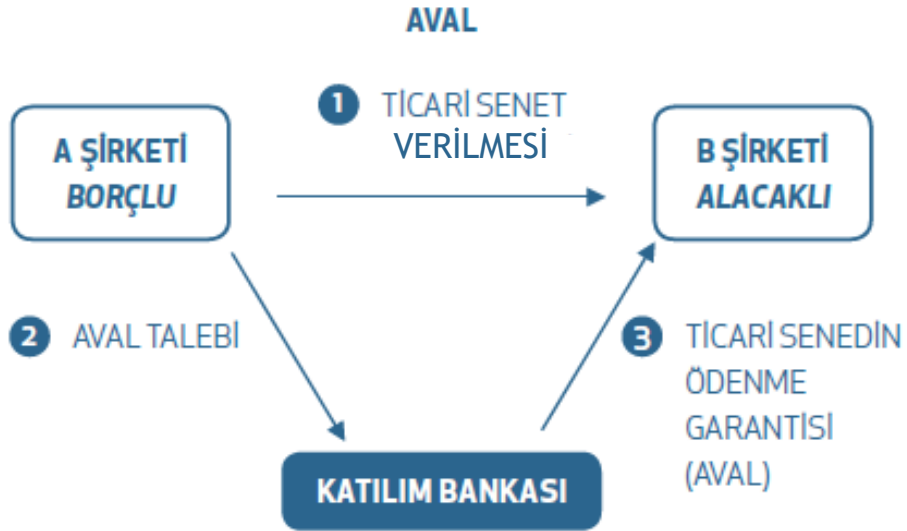
1.İk
doğ

2.Al
ver

3.B
ba

4.K
müş

5.Arzu ederse ticari senede aval vererek borçluya kefil olur.

Karz-ı Hasen

1.Nakit ihtiyacı olan müşteriler katılım bankasına başvurur.

2.Katılım bankası isterse müşterilerine nakit borç verir. Bu borç genellikle çok kısa vadelidir. Borca ilave kâr eklenmez.

3.Müşteri borç vadesinde borcunu katılım bankasına öder. Kâr ödemez.

Karz-ı hasen katılım bankalarının hatırlı müşterilerine kullandırdığı bir kredi çeşididir.

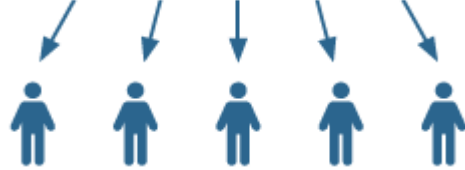
Spot Döviz İşlemi-Kıymetli Maden Alım Satımı

DÖVİZ SATAN MÜŞTERİLER

KATILIM
BANKASI

SATIŞ KURUNDAN PEŞİN
DÖVİZ SATIŞI

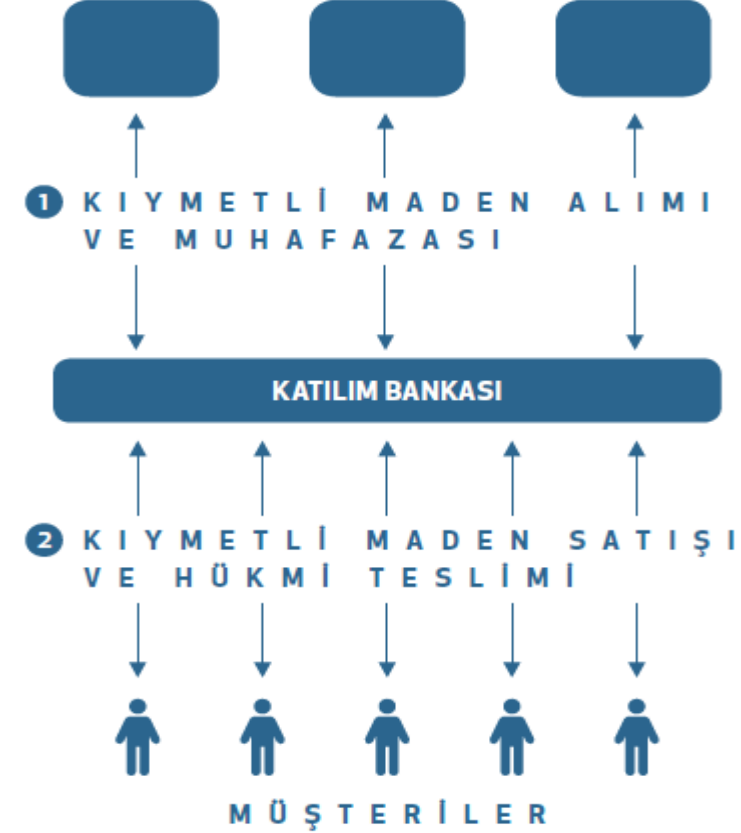
DÖVİZ ALAN MÜŞTERİLER

1. Katılım bankası döviz almak isteyen müşterilerine satış kurundan döviz satar.

2. Katılım bankası döviz satmak isteyen müşterilerinden alış kurundan döviz alır.

KIYMETLİ MADEN ALIM-SATIMI

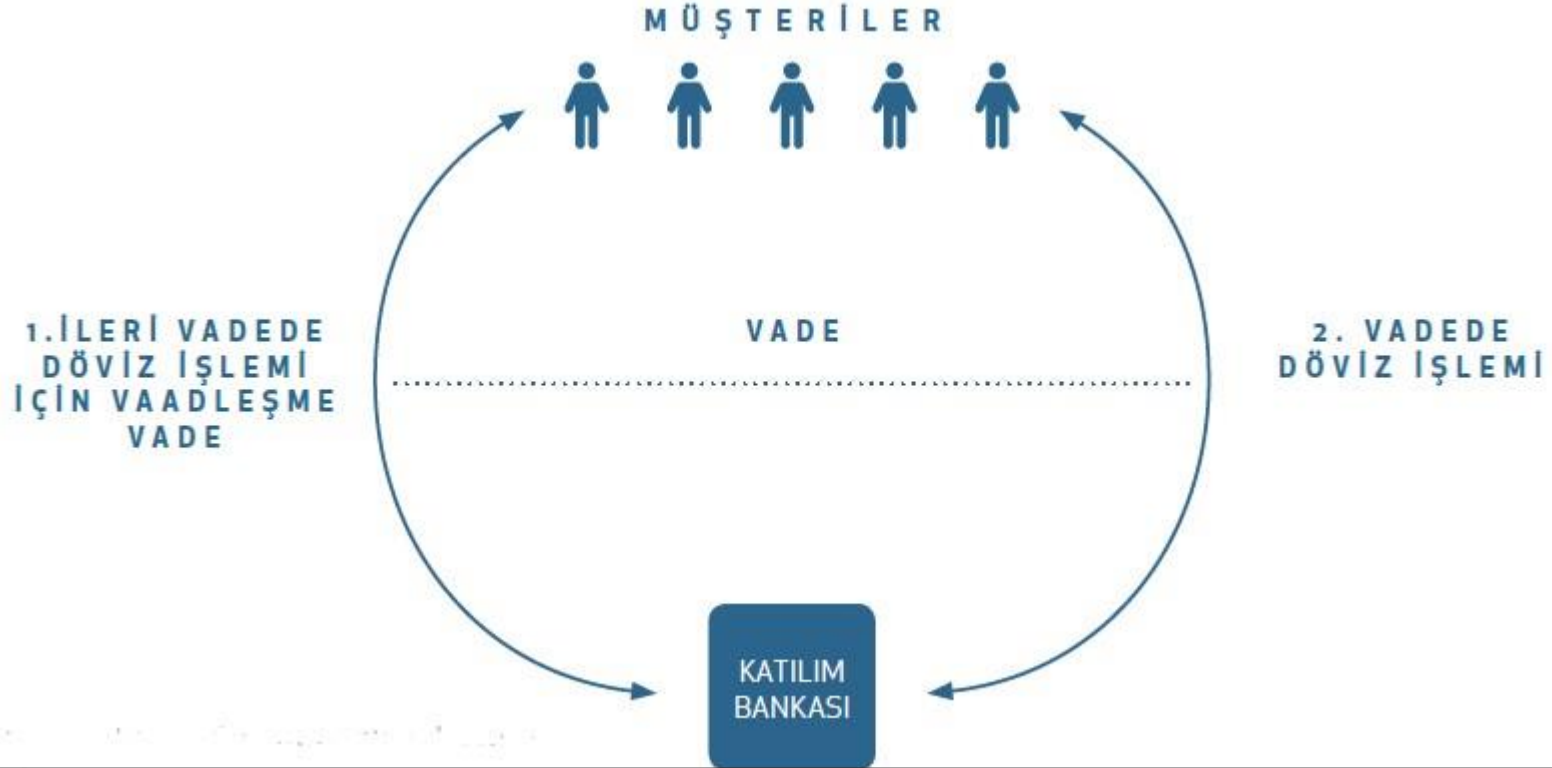
KIYMETLİ MADEN SATICILARI

1. Katılım bankası kıymetli maden almak isteyen müşterilerine satış kurundan kıymetli maden satar.

2. Katılım bankası kıymetli maden satmak isteyen müşterilerinden alış kurundan kıymetli maden alır.

Vaade Dayalı Döviz İşlemleri

1. İleri vadede döviz işlemi yapmak isteyen müşteriler katılım bankasına başvurur.
2. Katılım bankası ileri vadede yapılacak işlemin gerekçesini araştırır.
3. Katılım bankası işlemi uygun bulursa taraflar ileri vadede işlem için vaadleşir.
4. Vade geldiğinde döviz işlemi yapılır.

İkinci bölümün sonuna geldiniz.

Lütfen üçüncü bölüme geçiniz.